

Devlet-Aşiret İlişkileri
MİRANLI MUSTAFA PAŞA
(Aşiret-Eşkîya-Hamidiye Alayları)

Ahmet UÇMAZ

© Copyright 2020

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığının bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-605-258-808-6

Kitap Adı

Devlet-Aşiret İlişkileri MİRANLI MUSTAFA PAŞA
(Aşiret-Eşkya-Hamidiye Alayları)

Yazar

Ahmet UÇMAZ

Yayın Koordinatörü

Yasin Dilmen

Sayfa ve Kapak Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Yayıncı Sertifika No

25465

Baskı ve Cilt

Sonçağ Matbaacılık

Bisac Code

HIS054000

DOI

10.37609/akya.1244

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Kürt tarihinin bilinen en eski zamanlarından itibaren bir örgütlenme yapısı olarak karşımıza çıkan aşiretler Kürtlerin sosyal, siyasal ve kültürel alanlardaki tarihini ve yapılanmalarını anlamak ve öğrenmek için en önemli dinamik yapılardan biridir. Kürtlerin bu dinamiklerini oluşturan aşiret tarzı yaşam biçimi günümüzde İran, Irak, Suriye ve Türkiye'de Kürtlerin çoğunluğunu oluşturduğu bölgelerde hâlâ varlıklarını sürdürmektedirler. Özellikle Türkiye'de Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde aşiret yapılanmaları ve bu aşiretlerin bölge halkı üzerindeki etkileri şehirleşmenin de etkisi ile azalmış olsa da Şırnak, Urfa, Mardin, Hakkâri, Van gibi yerlerde hâlâ varlıklarını yer yer etkin bir şekilde korudukları görülmektedir. Bu sebeple günümüzde birçok siyasî partinin bölge halkından oy almak veya iktidarlarını güçlendirmek için aşiret reislerinin görüşlerine başvurduğu bilinmektedir.

Günümüzde Kürt aşiretlerinin gücünün nereden geldiğine bakılacak olunursa bölgenin başta coğrafyası olmak üzere birçok yönden dinamik yapısına bakılması gerekmektedir. Bölgenin dağlık ve engebeli bir yapıda olması, bölgede kurulan merkezî devletlerin güçlerini bazı noktalara ulaştırmada güçlük çekmesine neden olmuştur. Bu durum da aşiretlerin çoğunlukla başına buyruk davranmasına ve buldukları bölgede bir önemli güç haline gelmelerine neden olmuştur. Bunun yanında binlerce yıldır süregelen aşiret tarzı yaşam biçimi Kürtler arasında o kadar çok içselleştirilmiştir ki artık insanlar bu otorite dışındaki başka bir otoriteyi de çoğunlukla tanımamıştır. Bu yüzden bölgede kurulan merkezî devletler çoğunlukla Kürt aşiretleri ile ya anlaşma yoluna gitmiştir ya da onların bölgedeki gücünü kabul etmiştir. Mesela Osmanlı Devleti Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde hem bölgeyi elinde tutmak hem de bölgedeki hâkimiyetini

Miranlı Mustafa Paşa (Aşiret-Eşkîya-Hamidiye Alayları)

güçlendirmek için çoğunluğunu Kürtlerin oluşturduğu Hamidiye Alayları'nı kurarak aşiretlerle işbirliğine gitmiştir. Bu işbirliği ise bazı aşiretler ile aşiret reislerine her zamankinden çok daha büyük bir güç sağlamış ve bunların da önemli bir kısmının kontrolden çıkarak birer suç makinesine dönmesine sebep olmuştur. Osmanlı Devleti'nin uygulamış olduğu bu politika, devletin yıkılmasından sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerine de model olmuş ve bu model de günümüzde kısmen "Koruculuk Sistemi" olarak uygulanmaktadır.

Bilim dünyasında aşiretlerin büyük önem arz etmesinden ötürü aşiret konusunu birçok yerli ve yabancı araştırmacı çalışmış olsa da bu çalışmalar arasında Miran Aşireti ve aşiret reisi Mustafa Paşa'ya dair pek bir bilgiye değinilmediğini gördük. Özellikle Hamidiye Alayları'na girdikten sonra bölgede önemli bir güç haline gelip sonra da kontrolden çıkarak bir suç makinesine dönen bir şahsiyetin nezdinde Miran Aşireti'nin dönemin merkezi devleti olan Osmanlı Devleti ile geliştirmiş olduğu ilişkiler dâhilinde bölge tarihi açısından öneminin ortaya konulması büyük önem arz etmektedir. Bu sebeple bu konu üzerine çalışabilmek için Kürtlerdeki aşiret organizasyonlarının yanında eşkıyalık ve Hamidiye Alayları konularına değinmeyi gerekli gördük. Çalışmamızı hazırlarken başta Başbakanlık Osmanlı Arşivleri olmak üzere, konu ile ilgili kitap, dergi, bildiri ve makalelerden istifade ederek çalışmamızı tamamladık. Bu bağlamda hazırladığımız bu çalışmanın ilk olması büyük önem arz etmekle beraber bilim dünyasına önemli katkılar sunarak bu alandaki önemli bir eksikliğin giderileceğini düşünmekteyiz.

Ahmet UÇMAZ

İÇİNDEKİLER

Giriş.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	5
AŞİRET, EŞKIYA VE HAMİDİYE ALAYLARI.....	5
1.1. Kürtlerde Aşiret ve Aşiret Yapısı.....	5
1.1.1. Aşiretin Tanımı	5
1.1.2. Aşiret Yapılanması	9
1.1.2.1. Hane (Malbat)	9
1.1.2.2. Sülâle (Binemal).....	11
1.1.2.3. Klan	12
1.1.2.4. Kabile.....	13
1.1.2.5. Mîrlik (Emirlik/Beylik).....	14
1.1.3. Aşiretlerde Liderlik.....	17
1.1.4. Aşiretlerde Cezalandırma Sistemi	19
1.1.5. Aşiret Reisine Tanınan Bazı İmtiyazlar	22
1.2. Eşkîyalık.....	25
1.2.1. Eşkîyalığın Tanımı	25
1.2.2. Sosyal Eşkîyalık	28
1.2.3. Eşkîyalığın Politik ve Ekonomik Yansımaları	30
1.2.4. Coğrafi Konumun Eşkîyalığa Etkileri	34
1.2.5. Aşiret, Halk ve Eşkîya Üçgeni	34
1.2.6. Eşkîyalara Verilen Bazı Cezalar	35
1.2.7. Aşiretler Arası Eşkîyalık Mücadeleleri.....	36
1.3. Hamidiye Alayları.....	39
1.3.1. Hamidiye Alayları'nın Amaçları	42
1.3.2. Hamidiye Alayları'nın Kuruluşu ve Nizamnâmeleri.....	50
1.3.3. Hamidiye Alayları'na Katılan Aşiretler	58
1.3.4. II. Abdülhamid'den Sonra Hamidiye Alayları.....	61

İçindekiler

İKİNCİ BÖLÜM.....	65
MİRANLI MUSTAFA PAŞA	65
2.1. MİRAN AŞİRETİ	65
2.1.1. Aşiretin Ekonomik Kaynakları	68
2.1.2. Miran Aşireti'nin Güçlenmesi.....	72
2.2. Miranli Mustafa Paşa	75
2.2.1. Aşiret Reisi Oluşu ve Hamidiye Alayları'ndan Önceki Faaliyetleri	77
2.2.2. Hamidiye Alayları'na Komutan Oluşu.....	78
2.2.3. Mustafa Paşa'nın Bulunduğu Hamidiye Alayları ve Bu Alaylardaki Görevliler	82
2.2.4. Mustafa Paşa'nın Gasp ve Saldırıları	84
2.2.4.1. Mustafa Paşa'nın Şırnak Aşireti'ne Saldırıları	84
2.2.4.2. Mustafa Paşa'nın Bölgedeki Diğer Aşiretlere Saldırıları	87
2.2.4.3. Mustafa Paşa'nın Müslüman Halka Saldırıları....	90
2.2.4.4. Mustafa Paşa'nın Gayrimüslim Halka Saldırıları 94	
2.2.5. Mustafa Paşa Hakkında Yapılan Şikâyetler	98
2.2.6. Mustafa Paşa'nın Saldırılarına Karşı Osmanlı Devleti'nin Aldığı Önlemler	102
2.2.7. Mustafa Paşa ve Said-i Nursî (Kurdî) Arasında Geçen Olay.....	106
2.2.8. Mustafa Paşa'nın Ölümü	110
2.2.9. Mustafa Paşadan Sonra Miran Aşireti	113
SONUÇ.....	119
EKLER.....	123
KAYNAKÇA	138

KISALTMALAR

A.MKT.MHM	: Sadaret Metubî Mühimme Kalemi
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
BEO	: Bab-1 Ali Evrak Odası
DH	: Dahiliye Nezareti
DH.H	: Dahiliye Nezareti Hukuk
DH. MKT	: Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi
DH.TMIK	: Dahiliye Nezareti Tesrî-i Muâmelât ve Islahat Komisyonu
DH.TMIK.M	: Dahiliye Nezareti Tesrî-i Muâmelât ve Islahat Komisyonu Müteferrik
DH.ŞFR	: Dahiliye Nezareti Şifre
FTG.f	: Fotoğraflar
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
ŞD	: Şura-yı Devlet
Y.EE	: Yıldız Esas Evrakı
Y.A.HUS	: Yıldız Sadaret Hususî Maruzat Evrakı
Y.MTV	: Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı
Y.PRK.A	: Yıldız Perakende - Sadaret Maruzatı Evrakı
Y.PRK.ASK	: Yıldız Perakende - Askerî Maruzat Evrakı
Y.PRK.AZJ	: Yıldız Perakende - Arzuhal ve Journaller
Y.PRK.BŞK	: Yıldız Perakende Evrakı Mabeyn Başkitabeti
Y.PRK.DH	: Yıldız Perakende - Dahiliye Nezareti

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

BOA., A.MKT.MHM.636-39-1
BOA., A.MKT.MHM.636-39-2
BOA. A.MKT.MHM. 676.14. 03
BOA., BEO.441-33010-1
BOA., BEO.441-33010-2
BOA., BEO.575.43121-2
BOA., BEO.575.43121-4
BOA., BEO.575.43121-6
BOA., BEO.575.43121-7
BOA., BEO.1376,103170-1
BOA., BEO.1667.124983-1
BOA., BEO.1667.124983-3
BOA., BEO.1746-130942-1
BOA., BEO.1782-133636-1
BOA., BEO.1782-133636-2
BOA., BEO.1793-134452-1
BOA., BEO.1803-135169-6
BOA., BEO.1803-135169-8
BOA., BEO.1811-135815-1
BOA., BEO.1811-135815-2
BOA., BEO.1855-139115-1
BOA., BEO.2325-174301-1
BOA., BEO.2637-197728-1
BOA., BEO.2964-222228-1
BOA., BEO.2964-222228-2
BOA., BEO.2964-222228-3
BOA., DH.H.31-47-1
BOA., DH.H.31-47-2
BOA., DH.H.31-47-3
BOA., DH.MKT.128-51-1
BOA., DH.MKT.128-51-2
BOA., DH.MKT.128-51-3
BOA., DH.MKT.128-51-4
BOA., DH.MKT.128-51-5
BOA., DH.MKT.467-24-1
BOA., DH.MKT.1611-112-1
BOA., DH.MKT.1651.109-1
BOA., DH.MKT.1657.67
BOA., DH.MKT.1854-75-1
BOA., DH.MKT.1961-108-1
BOA., DH.MKT.2759-94-1

Kaynakça

BOA., DH.ŞFR.175-88-1
BOA., DH.ŞFR.175-140-1
BOA., DH.ŞFR.175-140-2
BOA., DH.ŞFR.176-2-1
BOA., DH.ŞFR.176-2-2
BOA., DH.ŞFR.224-27-1
BOA., DH.ŞFR.247-106-1-1
BOA., DH.ŞFR.247-106-1-2
BOA., DH.ŞFR.247-106-1-3
BOA., DH.ŞFR.247-106-1-4
BOA., DH.ŞFR.269-69-1
BOA., DH.ŞFR.278-7-1
BOA., DH.ŞFR.278-7-2
BOA., DH.TMIK.M-19-66-1
BOA., DH.TMIK.M.26-3-1
BOA., DH.TMIK.M.28-18-1
BOA., DH.TMIK.M.28-18-2
BOA., DH.TMIK.M.47-6-1
BOA., DH.TMIK.M.92-57-1
BOA., DH.TMIK.M.92-57-2
BOA., DH.TMIK.M.114-30-1
BOA., DH.TMIK.M.116-3
BOA., DH.TMIK.M.131-28-3
BOA., DH.TMIK.M.132-53-1
BOA., DH.TMIK.M.132-53-2
BOA., DH.TMIK.M.135-3-1
BOA., DH.TMIK.M.141-35-1
BOA., FTG.f.1626-M
BOA., FTG.f.1664-M
BOA., HR.SYS.83
BOA., İ.DH.1057.82980
BOA., ŞD.2733.41-1
BOA., Y.A.HUS.284-105-1
BOA., Y.A.HUS.284-105-2
BOA., Y.EE.81.42-1
BOA., Y.EE.81.42-2
BOA. YEE. 112.10
BOA. YEE. 113.10.05
BOA., Y.MTV.171-85-1
BOA., Y.MTV.171-85-2
BOA., Y.MTV.212-117-1
BOA., Y.MTV.212-117-2
BOA., Y.MTV.232-102-1
BOA., Y.PRK.A.11-61-1

Kaynakça

- BOA., Y.PRK.A.11-61-2
BOA., Y.PRK.A.11-61-3
BOA., Y.PRK.ASK.70.96.0105
BOA., Y.PRK.ASK.71-52-1
BOA., Y.PRK.AZJ.23-19-1
BOA., Y.PRK.BŞK. 31.10701.07
BOA., Y.PRK.DH.11-101-1
BOA., Y.PRK.DH.11-101-2

Kitap, Makale, Dergi, Sempozyum Bildirileri, İnternet Sayfaları

- ABDULLA, Nejat, İmparatorluk Sınır Ve Aşiret, Çev: Mustafa Aslan, İstanbul: Avesta Yayınları, 2009
- AÇIKGENÇ, Alparslan, "Said Nursi", DVİA, C: 33, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 565-572
- AKGÜL, Suat, "Doğu Anadolu'da Osmanlı-Rus Rekabeti ve Kürtler", Osmanlı, C: II, Editör: Güler Eren, Ankara: Türkiye Yayınları, 1999, 540-550
- ALİ EMİRİ EFENDİ, Osmanlı Doğu Vilayetleri, İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılık, 2015
- ANTER, Musa, Hatıralarım, Diyarbakır: Aram Yayıncılık, 2016
- ARSLAN, Ramazan, XIX. Yüzyılda Hısnımansûr Behisni Gerger Ve Kâhta'nın Sosyal Ve İktisadî Durumu, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı/İktisat Tarihi Bilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2009
- ARTAN, Mihriban, Mühimme Defterlerine Göre Osmanlı Devleti'nde Eşkıyalık Hareketleri (1626-1631), Mardin: Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2016
- ARTUK, İbrahim, "Nişan", İA, C: 32, Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınları, 154-156
- ASLAN, Şaban, Tarih Sayfalarında Kürtler, Diyarbakır: Veng Yayınları, 2005
- Aşiretler Raporu, Ed: Doğu Perinçek, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2014
- AVCI, Mustafa, "Osmanlı Uygulamasında İnfazı Özellik Gösteren Hapis Türleri: Kalebentlik, Kürek Ve Prangabentlik", Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, <http://dergipark.ulakbim.gov.tr>
- EVERYANOV, P. İ., Osmanlı-İran-Rus Savaşlarında Kürtler (19. Yüzyıl), Çev: İbrahim Kale, İstanbul: Avesta Yayınları, 2010
- AYCAN, Azmi, Osmanlıda Devlet Aşiret İlişkileri: Hemvend Örneği (1876-1918), İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yakın Çağ Tarihi Bilim Dalı Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2017
- BAHADIR, İbrahim, Ümmetten Millete Türk Ulusu'nun İnşası (1860-1945), Ankara: Kalan Yayınları, 2001
- BARDAKOĞLU, Ali, "Eşkîya", TDVİA, Cilt: XI, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 463-466.

Kaynakça

- BARLAK, Yasemin, Kabilecilik Anlayışının Hz. Ali Siyasi Gelişmelerine Etkisi, Samsun: On Dokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi Ve Sanatları, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, 2006, 6.
- BAZ, İbrahim, Nurdan Şarman, Gazal Cengiz, Şahin Ölgen, Şınak Aşiretleri Ve Kültürü, Ed: İbrahim Baz, Nurdan Şarman, Şırnak: Şırnak Ticaret Ve Sanayi Odası, 2015
- BERKAY, Figen, Tarih Ve Toplum Köy Ve Kent (Yerleşme Sosyolojisine Başlangıç), Bursa: Ekin Yayınları, 2009
- BİÇER, Bekir, Kürt Tarihinin Kaynakları ve Kürdoloji Çalışmaları, İstanbul: Çizgi Kitabevi, 2017, 210.
- BOZAN, Oktay, "20. Yüzyılın Başında Eşraf-Aşiret Çatışması: Millî Aşireti Ve Diyarbakır Eşrafı Örneği", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, S: 33, Ankara: Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Kurumu Yayınları, 2017, 1-46
- BRUİNESSEN, Martin van, Ağa Şeyh Devlet, Çev: Banu Yalkut, İstanbul: İletişim Yayınları, 2015
- BRUİNESSEN, Martin van, Hendrik Boeschoten, Evliya Çelebi Diyarbakır'da, Çev: Tansel Güney, İstanbul: İletişim Yayınları, 2015
- BRUİNESSEN, Martin von, Kürdistan Üzerine Yazılar, Çev: N. Kırac, B. Peker, L. Keskiner, H. Turansal, S. Somuncuoğlu, L. Kafadar, İstanbul: İletişim Yayınları, 2015
- BUĞRA, Ayşe, "Küreselleşme Ekonomik Yaşam Ve İnsan Hakları", 50 Yıllık Deneyimlerin Işığında Türkiye'de Ve Dünyada İnsan Hakları, Ed: İonna Kuçuradi, Bülent Peker, Ankara: Hacettepe Üniversitesi İnsan Hakları Ve Felsefi Uygulama Ve Araştırma Merkezi, 1999, 233-239
- ÇETİN, Maksut, "Said Nursi'nin Siyaset Anlayışı", Ekev Akademi Dergisi, S: 62, Erzurum: Erzurum Kültür Eğitim Vakfı Yayınevi, 2015, 95-120
- DEMİRTAŞ, Hüseyin, Celali İsyanları Ve Canboladoğlu Ali Paşa İsyanının Karşılaştırılması, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakınçağ Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2018
- DEVELLİÖĞLU, Ferit, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara: Aydın Kitabevi, 2005
- EBİNÇ, Sait, Doğu Anadolu Düzeninde Aşiret-Cemaat-Devlet (1839-1950), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2008
- ELİAÇIK, Muhittin, "Cizre Alayları ve Eşkîyalık", Uluslararası Bilim Düşünce ve Sanatta Cizre Sempozyum Bildirileri, Editör: M. Nesim Doru, Mardin Artuklu Üniversitesi Yayınları, İstanbul-2012, 111-119
- ELİAÇIK, Muhittin, "Mîran Aşireti Reisi Mustafa Paşa'nın Bölgedeki Vukûatıyla İlgili Arşiv Belgeleri", Uluslararası Şırnak Sempozyumu, Editör: M. Nesim Doru, Şırnak Üniversitesi Yayınları, Ankara-2010, 135-174
- EKİNCİ, Mehmet Rezan, Osmanlı Devleti Döneminde Millî Aşireti XVIII. – XIX. YY., Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, 2017

Kaynakça

- EKİNCİ, Mehmet Rezan, "1897 Tarihli Hamidiye Hafif Süvari Alayları Taksimati", e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 2, Kasım-2017, 703-724.
- EKREM CEMİLPAŞA, Muhtasar Kürdistan Tarihi, İstanbul: Avesta Yayınları, 2018
- ERBENGİ, Türkan, Emin Kutluğ, Müşir Mehmed Zeki Paşa Ve Belgelerle Ermeni Olayları, İstanbul: Kastaş Yayınları, 2005
- ERTEKİN, M. Zahir, Cizre'deki Mimari Eserler, Van: Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Snat Tarihi Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2005
- ETEM XEMGİN, Kürdistan Tarihi, İstanbul: Doz Yayıncılık, 2013
- FIRAT, M.Şerif, Doğu İlleri Ve Varto Tarihi, İstanbul: Kamer Yayınları, 1998
- GEORGEON, François, Sultan Abdülhamid, İstanbul: İletişim Yayınları, 2012
- GÜLTEKİN, Ahmet Kerim, "Aşiret Ne Anlatır?", Kürt Tarihi Dergisi, Sayı: 32, Ed: Ercan Çağlayan, İstanbul: Roni Yayınları, 2018, 13-19
- GOFFMAN, Erving, Damga (Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar), Ankara: Heretik Yayıncılık, 2014
- GÖKALP, Ziya, Kürt Aşiretleri Hakkında Sosyolojik Tetkikler, İstanbul: Toker Yayınları, 2013
- ĞANDUR, Muhammed Yusuf, Ortaçağ Cizre Tarihi (M.S. 815-1515), Çev: Fadıl Bedirhanoglu, Ankara: Beşir Ant Yayınları, 2018
- GÜLTEKİN, Metin, "Siirt Duderan Aşireti: Yapı Ve Değişim", Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C: 27, S: 1, Elazığ: Fırat Üniversitesi Yayınları, 2017, 187-205
- HALAÇOĞLU, Yusuf, "Aşiret", TDVİA, C:IV, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1991, 9
- HALAÇOĞLU, Yusuf, XIV-XVII. Yüzyıllarda Osmanlılarda Devlet Teşkilâtı Ve Sosyal Yapı, Ankara: TTK, 2003
- HOBBSAWM, Eric J., Eşkıyalar, Çev: Osman Akınhay, İstanbul: 2011
- HÖFFE, Otfried, "Kültürlerarası Tartışmada İnsan Hakları", 50 Yıllık Deneyimlerin Işığında Türkiye'de Ve Dünyada İnsan Hakları, Ed: İonna Kuçuradi, Bülent Peker, Ankara: Hacettepe Üniversitesi İnsan Hakları Ve Felsefesi Uygulama Ve Araştırma Merkezi, 1999, 130-162
- İZADİY, Mehrdad R., Bir El Kitabı Kürtler, Çev: Cemal Atila, İstanbul: Doz Yayınları, 2004
- İHSAN NURİ PAŞA, Kürtlerin Kökeni, Çev: Mehmet Tayfun, İstanbul: Doz Yayınları, 1991
- İLYAS, Ahmet, Türkiye'de Aşiret-Siyaset İlişkisi: Urfa Örneği (1950-2003), Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009
- İLYAS, Ahmet, Türkiye'de Aşiret-Siyaset İlişkisi (1923-1973), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Atatürk İlke Ve İnkılapları Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2014

Kaynakça

- JWAİDEH, Wadie, Kürt Milliyetçiliğinin Tarihi Kökenleri Ve Gelişimi, Çev: İsmail Çeken - Alper Duman, İstanbul: İletişim Yayınları, 1999
- KAHRAMAN, Ahmet, Kürt İsyancıları Tedip ve Tenkil, İstanbul: Evrensel Yayınları, 2003
- KAPLAN, Yaşar, "Kürtlerde Kan Bağı, Aşiret, Şehir Ve Ulus", Kürt Tarihi Dergisi, Sayı: 32, Ed: Ercan Çağlayan, İstanbul: Roni Yayınları, 2018, 20-25
- KARACA, Ali, Anadolu Islahatı Ve Ahmed Şakir Paşa (1838-1899), İstanbul: Eren Yayıncılık, 1993
- KARADEMİR, Nihat, Sultan Abdülhamid Ve Kürtler, İstanbul: Nubihar Yayınları, 2016
- KARATAŞ, Yakup, "Zilanlı Eyüp Paşa'nın Tarihi Kişiliği Üzerine Bazı Notlar", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 20, Samsun, 2012, 200-205
- KAYA, Reyhan, Aşiret Ve Ağalık Düzeninde Dinin Sosyal Hayat Üzerindeki Etkisi (Van-Iğdır-Ağrı), Iğdır: Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Din Sosyolojisi Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2015
- KAYGI, Abdullah, "Geçmişle Gelecek Arasında Kimlik", 50 Yıllık Deneyimlerin Işığında Türkiye'de Ve Dünyada İnsan Hakları, Ed: İonna Kuçuradi, Bülent Peker, Ankara: Hacettepe Üniversitesi İnsan Hakları Ve Felsefesi Uygulama Ve Araştırma Merkezi, 1999, 71-83
- KAZICI, Ziya, Osmanlıda Toplum Yapısı, İstanbul: Bilge Yayıncılık, 2003
- KIRAN, İsmail, Doğu Ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Bulunan Aşiret Şeyh Ve Ağa Oluşumlarının Yönetmel Sosyoloji Açısından İncelenmesi, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1997
- KLEİN, Janet, Hamidiye Alayları Devletin Sınır Boyları ve Kürt Aşiretleri, Çev: Renan Akman, İstanbul: İletişim Yayınları, 2014
- KOCADAĞ, Burhan, Doğu'da Aşiretler Kürtler Aleviler, İstanbul: Can Yayınları, 2004
- KODAMAN, Bayram, Sultan II. Abdülhamid Devri Doğu Anadolu Politikası, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1987
- KODAMAN, Bayram, Şark Meselesi Işığında Sultan II. Abdülhamid'in Doğu Anadolu Politikası, İstanbul: Orkun Yayınları, 1983
- KODAMAN, Bayram, "Ermeniler Aşiret Süvari Alayları Ve Sultan II. Abdülhamid", Kırgızistan Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 24, Kırgızistan: 2010, 1-12
- KOMİSYON, Türkçe Sözlük, Ankara: TDK Yayınları, 2011
- KOTTAK, Conrad Phillip, Antropoloji (İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış), Çev: Komisyon, Ankara: Ütopya Yayınevi, 2002
- KUTLAY, Naci, İttihat Terakki Ve Kürtler, Ankara: Dipnot Yayınları, 2015
- LAZAREV, M. S., Ş. X. Mihoyan, Kürdistan Tarihi, Çev: İbrahim Kale, İstanbul: Avesta Yayınları, 2010
- MALMİSANİJ, İlk Kürt Gazetesi Kurdistan'ı Yayımlayan Abdurrahman Bedirhan 1868-1936, İstanbul: Vate Yayınları, 2011

Kaynakça

- MARDİN, Şerif, Bediüzzaman Said-i Nursi Olayı, İstanbul: İletişim Yayınları, 2017
- MAZHAR AHMED, Kemal, Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Kürdistan, Çev: Mustafa Düzgün, Ankara: Berhem Yayınları, 1992
- MEDYALI, A., Kürdistanlı Yahudiler, Ankara: Berhem Yayınları, 1992
- MENTEŞAŞVİLİ, A. M., Düünden Bugüne Kürtler, Çev: Ayşe Hacıhasanoğlu, İstanbul: Evrensel Yayınları, 2004
- MİLES, Robert, Irkçılık, Çev: Sibel Yaman, İstanbul: Sarmal Yayınevi, 2000
- MUHAMMED EMİN ZEKİ BEG, Kürtler Ve Kürdistan Tarihi, Çev: Vahdettin İnce, Mehmet Dağ, Reşat Adak, Şükrü Aslan, İstanbul: Nubihar Yayınları, 2012
- NİŞANCI, Şükrü, 15 ve 16. Yüzyıllarda Osmanlı İktisat Zihniyeti, İstanbul: Okumuş Adam Yayınları, 2002
- NİKİTİN, Bazil, Kürtler, Çev: Hüseyin Demirhan, Cemal Süreya, İstanbul: Deng Yayınları, 2013
- ODABAŞI, Seher, Ata Büyük Sözlük, Ankara: Ata Yayıncılık
- ORAT, Jülide A., Fadimana Çelik, "Diyarbakır Hapishaneleri", Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S: 7, Kars: Kafkas Üniversitesi Yayınları, 2011, 73-95
- ÖGEL, Bahaeddin, Türk Kültürünün Gelişme Çağları, Cilt: I, İstanbul: MEB Yayınları, 2001
- ÖGEL, Bahaeddin, Türk Kültürünün Gelişme Çağları, Cilt: II, İstanbul: MEB Yayınları, 2001
- ÖNAL, Sami, Sadettin Paşa'nın Anıları Ermeni-Kürt Olayları (Van, 1896), İstanbul: Remzi Kitabevi, 2003
- ÖZDEMİR, Şakir, 1514 Amasya Antlaşması Kürt-Osmanlı İttifakı ve Mevlana İdris-i Bitlisi, İstanbul: Pêri Yayınları, 2005
- ÖZER, Ahmet, "Birukan Aşiretine Sosyolojik Bir Bakış", Kürt Tarihi Dergisi, Sayı: 32, Ed: Ercan Çağlayan, İstanbul: Roni Yayınları, 2018, 51-57.
- SAİD NURSÎ, Tarihçe-i Hayatı, İstanbul: Envar Neşriyat, 1995
- SALNÂME-İ DİYARBEKİR, C: 4, Ed: Ömer Tellioglu, Ahmet Zeki İzgöer, Sıbğatullah Kaya, Diyarbakır: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 1999
- SALNÂME-İ ASKERİYE MATBAA-İ AMİRE, Dersaadet, 1895 (1311)
- SAMİ, Şemseddin, Kâmûs-ı Türkî, İstanbul: Çağrı Yayınları, 2005
- SAMİ, Şemseddin, Tarihteki İlk Türkçe Ansiklopedide Kürdistan Ve Kürdler, Çev: M. Emin Bozarıslan, İstanbul: Deng Yayınları, 2001
- SENCER, Muammer, Osmanlılarda Din Ve Devlet, İstanbul: Erk Yayınları, 1974
- Servet-i Fünun, No:115, 13 Mayıs 1309
- Servet-i Fünun, No:195, 24 Teşrin-i Sani 1310
- SOANE, E. B., Mezopotamya Ve Kürdistan'a Gizli Yolculuk, Çev: Fahriye Adsay, İstanbul: Avesta Yayınları, 2007
- SORGUN, Taylan, İttihat Ve Terakkî, İstanbul: Beyaz Balina Yayınları, 2001
- SOYSAL, Mümtaz, "İnsan Hakları Ve Kültürel Kimlikler", 50 Yıllık Deneyimlerin Işığında Türkiye'de Ve Dünyada İnsan Hakları, Ed: İonna Kuçuradi,

Kaynakça

- Bülent Peker, Ankara: Hacettepe Üniversitesi İnsan Hakları Ve Felsefesi Uygulama Ve Araştırma Merkezi, 1999, 84-90
- SUNAR, Mehmet Mert, "Doğu Anadolu Ve Kuzey Irak'ta Osmanlı Devleti Ve Aşiretler: Sultan II. Abdülhamid'den Meşrutiyete", *Kebikeç Dergisi*, Sayı: 10, Ankara, 2000, 115-130
- SÜPHANDAĞ, Kemal, *Büyük Osmanlı Entrikası Hamidiye Alayları*, İstanbul: Komal Yayınları, 2006
- SÜPHANDAĞ, Kemal, *Hamidiye Alayları Ağrı Kürt Direnişi Ve Zilan Katliamı*, İstanbul: Peri Yayınları, 2012
- SYKES, Mark, *Darül İslam Osmanlının Şark Bölgesine Seyahat*, Çev: Hikmet İlhan, İstanbul: Avesta Yayınları, 2017
- ŞAHBAZYAN, Hagop, *Kürt-Ermeni Tarihi*, Çev: Ferit M. Yüksel, Ankara: Kalan Yayınları, 2002
- ŞEREFHAN BİTLİŞİ, Şerefname, Cilt: 1, Çev: Abdullah Yegin, İstanbul: Nübihar Yayınları, 2016
- TAN, Altan, Hz. İbrahim'in Ayak İzlerinde Ortadoğu, İstanbul: Çıra Yayınları, 2016
- TAŞ, Nazmiye, 19. Yüzyılın İkinci Yarısında Çukurova Bölgesinde Eşkıyalık Faaliyetleri, Kars: Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yakın Çağ Tarihi Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2015
- TEKİN, Ferhat, *Hakkari Örneğinde Aşiret Cemaat Ve Akrabalık Örgütlerinin Modernleşme Ve Kırsal Çözülme Sürecindeki Siyasal Ve Toplumsal Sonuçları*, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2005
- TEKİN, Kemal Hakan, "Osmanlı Devleti'nde Gelenekten Yeniliğe Geçişin Anlamı Bir Sembolü: Mecidi Nişanları", *International Journal of Social Science*, C: 28, 2014, 393-411
- TEPEYRAN, Ebubekir Hâzım, *Hatıralar: 1*, İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1944
- TİKİCİ, Naci, XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Aşiret-Devlet İlişkisi: Millili Aşireti Örneği, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilimi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010
- TİMUR, Taner, "Küreselleşme İnsan Hakları Ve Türk Demokrasisi", 50 Yıllık Deneyimlerin Işığında Türkiye'de Ve Dünyada İnsan Hakları, Ed: İonna Kuçuradi, Bülent Peker, Ankara: Hacettepe Üniversitesi İnsan Hakları Ve Felsefesi Uygulama Ve Araştırma Merkezi, 1999, 240-244
- TORİ, Kürtlerin Ortaçağ Ve Yeniçağ Tarihi, İstanbul: Berfin Yayınları, 2000
- TÜRKDOĞAN, Orhan, *Doğu ve Güneydoğu Kabile-Aşiret Yapısı*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2005
- TÜZÜN, Mesut, *Cizre Tarihi (Arkeoloji Bilim ve Sanat)*, C: II, İstanbul: Nübihar Yayınları, 2014
- UÇMAZ, Ahmet, *Ermeni Sorunu Ve Mavi Kitap*, Van: Yüzcüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Yayınlanmamış Bitirme Tezi, 2008

Kaynakça

- ULUÇ, Abdulvahap, Güneydoğu Anadolu Bölgesinin Toplumsal Ve Siyasal Yapısı: Mardin Örneğinde Siyasal Katılım, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Ve Sosyal Anabilim Dalı, 2007
- UYANIK, M. Zeki, “Batı Ve Doğu Kültüründe Hapishane”, Mizânü’l Hak İslâmî İlimler Dergisi, S: 4, İzmir: İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Yayınları, 2017, 87-134
- ÜNÖR, Mehmet Emin, Aşiret Eşkya Ve Devlet, İstanbul: Yalın Yayıncılık, 2009
- ÖNLÜ, Hasan, Geçmişten Günümüze Değişik Din ve Mezheplere İnanan Kürtler ve Yaşadıkları Yönetim Düzenleri, Ankara: Kalan Yayınları, 2006
- VANLI, İsmet Şerif, Batılı Eski Seyyahların Gözüyle Kürtler ve Kürdistan, Çev: M. Demirci, İstanbul: Avesta Yayınları, 1997
- YALÇIN-HECKMANN, Lale, Kürtlerde Aşiret ve Akrabalık İlişkileri, Çev: Gülhan Erkaya, İstanbul: İletişim Yayınları, 2012
- YAŞIN, Abdullah, Tarih Kültür Ve Cizre, İstanbul: Kent Işıkları Yayınları, 2011
- YETKİN, Sabri, Egede Eşkya, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2003
- YILMAZÇELİK, İbrahim, XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Diyarbakır (1790-1840), Ankara: TTK, 1995
- YİNER, Abdulnasır, “Mıranlı Mustafa Paşa Örneğinde Hamidiye Alayları Askeri Gücünün Kötüye Kullanımı”, History Studies International Journal of History Dergisi, 2012, 449-464
- YİNANÇ, Mükrimin Halil, ‘Aşiret’, İA, C:I, Ankara: MEB, 1997, 709-710
- YURTÇİÇEK, Bayram, Kürt İsyanları Bedirhan Bey’den Dersime, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2016
- www.cizre.gen.tr
- <http://www.bitlisname.com/wp-content/uploads/2015/11/Mıran1.jpg>
- <http://www.ekrembugraekinci.com/makale.asp?id=449>
- file:///C:/Users/Ahmet/Desktop/Mıran%20a%C5%9Fireti%20hamidiye%20fotosu.html
- <http://www.semskiasireti.com/?Syf=18&Hbr=497400&/M%C4%B0RANA%-C5%9E%C4%B0RET%C4%B0>